

Проблемні питання розвитку інженерно-екологічних експертиз

Олена Савицька

старший судовий експерт відділу інженерно-технічних досліджень, Волинське відділення Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Луцьк, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-8577-284X>, e-mail: savitska.olena@ukr.net

Наталія Хомич

заступник директора з наукової роботи, Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Львів, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0008-9857-2221>, e-mail: homicnata@gmail.com

Потреба в удосконаленні інженерно-екологічних експертиз зумовлена збільшенням кількості екологічних правопорушень, зростанням масштабів техногенного та воєнного впливу на природу, а також необхідністю формування якісної доказової бази для судових процесів.

Ключові слова: інженерно-екологічна експертиза; екологічна шкода; правопорушення; довкілля.

Problematic Issues in the Development of Engineering and Environmental Expertise

Olena Savytska, Nataliia Khomic

The need to improve engineering and environmental expertise is due to the increase in the number of environmental offenses, the growing scale of man-made and military impacts on nature, as well as the need to form a high-quality evidence base for legal proceedings.

Keywords: engineering and environmental expertise; environmental damage; offenses; environment.

За ст. 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, розташовані в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією [1].

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єкта-

ми права власності народу відповідно до закону.

Відповідно до ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено відповідальність за порушення законодавства про охорону довкілля, зокрема: перевищення лімітів та порушення інших вимог використання природних ресурсів; самовільне спеціальне використання природних ресурсів; невжитті заходи щодо попередження та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого

впливу на навколишнє природне середовище [2].

Екологічна експертиза — система державних природоохоронних заходів, спрямованих на перевірку відповідності проєктів і планів у галузі будівництва та використання природних ресурсів вимогам екологічного захисту природного середовища. Екологічна експертиза — це оцінка впливу комплексу господарських нововведень на середовище життя, природні ресурси й здоров'я людей. Вона базується на екологічних нормативах, виражається в економічних і неекономічних показниках. Існують різні форми екологічної експертизи щодо різних об'єктів її: раціональне природокористування у проєктах перспективних та річних планів економічного та соціального розвитку; територіальні комплексні схеми охорони природи; проєкти будівництва підприємств та споруд; проєкти планування та забудови міст та населених пунктів; проєкти перетворення природного середовища; проєкти стандартів та технічних умов на нові види сировини, виробів, матеріалів [3].

Інженерно-екологічна експертиза є важливим інструментом виявлення екологічної шкоди довкіллю та обґрунтуванні екологічних збитків. Вона поєднує правові та природничо-наукові підходи, забезпечуючи достовірність оцінювання впливу господарської діяльності та надзвичайних подій на стан довкілля. В умовах посилення антропогенного навантаження, техногенних аварій і воєнних дій потреба в удосконаленні методів виявлення та обчислення екологіч-

них збитків набуває особливої актуальності. Проте розвиток цього напрямку супроводжується низкою проблемних питань, які знижують ефективність експертних досліджень. У системі доказування екологічних правопорушень та злочинів важливу роль відіграє інженерно-екологічна експертиза, яка виступає важливим інструментом захисту довкілля та доказування в судовій практиці.

Екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також об'єкти та комплекси, що мають значний негативний вплив на стан довкілля.

Завданням законодавства про екологічну експертизу є регулювання суспільних відносин в галузі екологічної експертизи для забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання й відтворення природних ресурсів, захисту екологічних прав та інтересів громадян і держави.

Ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» визначено, що вплив на довкілля — це будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, зокрема, наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів або для сукупності цих чинників, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини або соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих чинників [4].

Установлення екологічної шкоди — складне завдання, яке потребує різних підходів. Потреба в удосконаленні інженерно-екологічних експертиз зумовлена збільшенням кількості екологічних правопорушень, зростанням масштабів техногенного та воєнного впливу на природу, а також необхідністю формування якісної доказової бази для судових процесів.

Проблема полягає не лише у фіксуванні факту екологічної шкоди компетентними органами, але й у комплексному оцінюванні шкоди, що потребує знань у сфері лісознавства, екології, геоінформаційних технологій та криміналістики.

Погіршення екологічних умов навколишнього природного середовища, а саме: забруднення повітря, води, ґрунтів, зниження біорізноманіття — створює реальні загрози для людини. Окрім того, негативний вплив на довкілля відображається на зміні клімату, незаконній господарській діяльності, військових діях та техногенних аваріях, що створюють загрозу довкіллю та потребують науково обґрунтованих механізмів оцінювання шкоди.

Основною метою є збереження природних ресурсів, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище та його збалансованість загалом. Інженерно-екологічна експертиза виступає важливим інструментом захисту довкілля та доказування в судовій практиці.

Метою інженерно-екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на

стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінювання ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах [5].

Інженерно-екологічна експертиза є ключовим інструментом у системі захисту довкілля, оскільки забезпечує науково обґрунтовану оцінку шкоди, завданої екологічними правопорушеннями. Її результати мають важливе значення для прийняття рішень, притягнення винних до відповідальності, відшкодування збитків та реалізації державної екологічної політики. Подальший розвиток експертизи із застосуванням новітніх технологій дасть змогу підвищити ефективність захисту навколишнього природного середовища, визначення ступеня екологічної шкоди, що сприятиме покращенню якості захисту довкілля в Україні. Вона поєднує науковий аналіз і юридичне регулювання, забезпечуючи об'єктивність та достовірність оцінювання екологічних збитків. Застосування на практиці положень законів України та підзаконних актів дає змогу зробити експертні висновки доказовими й юридично значущими.

Отже, питання розвитку інженерно-екологічних експертиз полягає у фіксуванні компетентним органом порушення природоохоронного законодавства, повноти даних, удосконалення методик, надання повних правдивих висновків, дотримання законів для збереження довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

Перелік джерел посилання

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2025).
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. №1264-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 10.09.2025).
3. Словник-довідник з екології: навч.-метод. посіб. / Уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. Херсон, 2013. URL: <https://archive.org/details/dovidnyk2013/page/n73/mode/2up> (дата звернення: 10.09.2025).
4. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. №2059-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення: 10.09.2025).
5. Бордюгов Л. Г. Судово-екологічна експертиза як важлива ланка у боротьбі з екологічними правопорушеннями. *Форум права*. 2008. № 3. С. 59—64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_3_11 (дата звернення: 10.09.2025).